

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

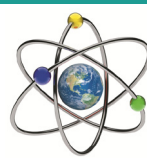
№10(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 582 sahifa,
2-oktyabr, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (Phd), dotsent

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Karimova E.G. – Sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №136361

MUNDARIJA

Raqamli oliy ta'lim boshqaruvida kommunikativ kreativlikni rivojlantirishning tashkiliy pedagogik mexanizmi	10
Mamatova Xilola Muxiddinovna	
Ta'lim jarayonida sun'iy intellektdan foydalanishning ijobiy va salbiy jihatlari: tizimli tahlil va strategik yondashuvlar	14
Zamira Nishanova	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda muloqot va ijodiy faoliyat orqali o'zini namoyon etish ko'nikmalarini shakllantirish	17
Abdug'afforova Navbahoroy Botirjon qizi	
Raqamli sivilizatsiya davrida oliy ta'limda axborot-analitik kompetensiyani shakllantirishning nazariy-pedagogik asoslari	22
Oybek Davlatov	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishda o'yin texnologiyalarining ahamiyati	27
Bekmuhammedova Muhlisa Abdusattarovna	
Jaloliddin Rumiy asarlarida komil inson va shaxsiy kamolot masalalari	33
Qodirova Madina Odiljon qizi	
Interfaol ta'lim texnologiyalari asosida o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari	37
Ergasheva Shaxnoza Baxtiyor qizi	
Rhythmic Gymnastics: a Harmony of Art and Sport	42
Hurshida Murzoyeva	
Sport to'garaklari mashg'ulotlarining talaba-yoshlar jismoniy rivojlanishiga ta'siri	46
Jabborova Sevara Asroqul qizi	
Inklyuziv ta'lim sub'yektlari hamkorligini boshqarishning innovatsion pedagogik mexanizmlari	51
Kuranboyeva Ozoda Xakimovna	
Maktabdan tashqari ta'lim muhitining o'quvchilar ijtimoiy-emotsional rivojlanishiga ta'sir etuvchi pedagogik omillari	57
Mexriniso Nosirova	
Yangi O'zbekistonda maktabgacha va maktab ta'limi tizimi uchun zamonaviy pedagog kadrlar tayyorlashning rivojlanish istiqbollari	61
Sodiqova Yulduzxon Maxamat qizi	
Integrating Culture in Language Teaching and Developing Intercultural Tolerance: Pedagogical Approaches and Classroom Implications	65
Tairova Ruzakhon Umidbek qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida darsga ijobiy munosabatlarni shakllantirish va rivojlantirish texnologiyalari	71
Tursunbayeva Yulduz	
Sun'iy intellekt asosidagi adaptiv ta'lim muhitining pedagogik-psixologik nazariy asoslari	75
Xakimov Utkirbek Ilhomjon o'g'li	
O'zbek xalq cholg'ulari orkestri ijrochiligi san'atining rivojlanish tarixi va uning pedagogik ta'limdagi o'rni ...	79
Miskinova Sabina Ziyadxon qizi	
Преодоление узбекско-русской лингвокультурной интерференции при текстоворждении студентов-филологов: методический аспект	85
Тахирова Маъсуда Абдужаббор кизи	
Инновационные методы преподавания русского языка в вузах Узбекистана: развитие коммуникативной и речевой компетенции учащихся	91
Шокаримова Камола Абдуллаевна	

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida yumshoq ko'nikmalarni shakllantirishning nazariy-metodologik asoslari....	98
<i>Yakubjonov Xasan Qahramonovich</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ilmiy-ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyalari	103
<i>Umarov Xusniddin Egamboyevich</i>	
Sport maktabi o'quvchilarida yengil atletika intervalli mashg'ulotlari yordamida chidamlilikni oshirish	107
<i>Shuxrat Xudoyberdiyev Mamayusupovich, Abduqahhorov Nuriddin Xabibulloyevich</i>	
O'zbek va jahon adabiyoti matnlarini qiyosiy tahlil qilishda sun'iy intellekt va kompyuter lingvistikasining o'rni	112
<i>Sodikova Makhliyo</i>	
Milliy va umuminsoniy qadriyatlarga asoslangan harbiy tarbiya metodlari	117
<i>A'zamov Inom Salimjonovich</i>	
Boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining inklyuziv ta'lim sharoitida o'quvchilar bilan ishlashda STEAM yondashuvidan foydalanish metodikasini takomillashtirish	121
<i>Abidjanova Vasila To'likinovna</i>	
Kommunikativ topshiriqlar asosida ingliz tilida gapirish ko'nikmasini rivojlantirishning metodik imkoniyatlari	129
<i>Prenova Gulsara Barlikbayevna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining pedagogik nutqiy kompetentligini rivojlantirishning nazariy asoslari	134
<i>Meyliqulova Manzura Abdullayevna</i>	
Kasbiy ta'lim sifatini boshqarishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish	138
<i>Ne'matova Zarina Furqat qizi</i>	
Kimyoning asosiy tushuncha va qonunlarini aksiomatik asosda talqin qilishning ilmiy-pedagogik ahamiyati	141
<i>Kamolova Nargiza Ibragimovna</i>	
Моделирование процесса формирования патриотизма у курсантов на основе культурного наследия казахской и узбекской интеллигенции	147
<i>Малдыбаев Куандик Бекбауович</i>	
Bo'lajak tarjimonlarda mumtoz asarlardagi leksik-frazeologik birliklarni tarjima qilish kompetensiyasini shakllantirish ("Firdavs ul-iqbol" asari misolida)	152
<i>Borasulova Dilnoza Dilmurodjon qizi</i>	
WHY I+1 is Not the ZPD: Reassessing Input-Based and Sociocultural Accounts of EFL Development	155
<i>Sattarova Zulxumor Nodirbek kizi</i>	
Лингвометодическая компетенция учителя русского языка: генезис понятия и структура в современной педагогической науке	159
<i>Икрамова Мунира Маруфжановна</i>	
Kasbiy axloq va pedagogik madaniyat masalasini tadqiq etishda ilmiy tadqiqot metodlarining o'rni va vazifalari	163
<i>Kazakov Shavkat Norqobilovich</i>	
Kichik maktab yoshidagi bolalar nutq faoliyatida ijtimoiy muhitning psixologik roli	168
<i>Shadiyev Feruz Djaxonovich</i>	
Intellektida nuqsoni bo'lgan kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning so'z boyligini boyitishda o'yin texnologiyasidan foydalanish	173
<i>Xolmuxamedova Zilola Azimovna</i>	
PIRLS xalqaro baholash dasturida matn bilan ishlashning asosiy turlari va ularni boshlang'ich ta'limda qo'llash metodikasi	178
<i>Yusupova Gulshiraxan Zinatdinovna</i>	
Ona tili ta'limida sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish orqali o'qituvchilarning kasbiy mahoratini oshirish	183
<i>Toshmatova Yulduz Olloqulovna</i>	
Kompetentlikka asoslangan ta'limda pedagogning kasbiy madaniyatining o'rni	190
<i>Xojamov Ilhomjon Rahmonaliyevich</i>	

Boshlang'ich ta'limda darslik va o'quv lug'atlari integratsiyasi asosida o'quvchilarning lingvistik-kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	195
Ergasheva Tuyg'unoy Shavkatjon qizi	
Bo'lajak musiqa ta'limi o'qituvchilarining raqamli-pedagogik kompetensiyasini rivojlantirishning integrativ-metodik modelini takomillashtirish	201
Ataboyeva Muxlisa Azimjon qizi	
Raqamli ta'lim nazariyasi va metodikasi asosida oliy ta'lim pedagoglarining kasbiy faoliyatini takomillashtirish.....	209
Choriyeva Lobar Fayzullo qizi, Safarov Azamat Rasul o'g'li	
Inklyuziv ta'limda o'quvchilarning individual ehtiyojlarini aniqlash va ularga mos pedagogik yondashuvlarni tashkil etish	214
Avazova Ozoda Ashurali qizi	
Integrativ yondashuv asosida talabalarining kreativ faoliyatini rivojlantirishning pedagogik texnologiyalari ...	219
Abdusabirova Laylo Azizjon qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining imloviy savodxonligini oshirish usullari	224
Ashurova Zilolaxon Baxodir qizi	
Boshlang'ich ta'limda Jeopardylabs platformasi asosidagi o'yin-topshiriqlarning dars samaradorligidagi ahamiyati.....	229
Atayeva Baxrinisa Abduvaxidovna	
Tasviriy san'at talabalarida perseptiv qobiliyatlarni rivojlantirishning pedagogik-psixologik asoslari	233
Bazarova Muyassarxon Maxamadyusubovna	
What Trainee English Teachers Notice in AI-Generated Assessment Tools: Fault Detection in Two Tesol Cohorts	238
Dildora Kdirbayeva	
Zamonaviy didaktik vositalar asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish mexanizmi.....	246
Ergasheva Ma'mura Suyunovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida "Ilk qadam" milliy o'quv dasturi asosida bolalarning har tomonlama rivojlanishini ta'minlashning pedagogik asoslari.....	250
Ergasheva Umrinisso Komilovna	
Aqli zaif bolalarda kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirishning diagnostik mezonlari va ko'rsatkichlari ...	254
Hamraqulova Durdona Dilshod qizi	
Parent Preparation for Meaningful Participation in Inclusive Education.....	258
Muazzam Bakhtierovna Abdurakhmanova	
Oliy ta'limning nofilologik yo'nalishlarida til ta'limi darsliklari mazmunini bosqichma-bosqich loyihalash	262
Muxamedova Muhlisa Avazjon qizi	
Interyer dizayn ta'limida sun'iy intellekt: bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini shakllantirish metodikasi.....	268
Rustamov Kamoliddin Ziyodulla o'g'li	
Differences Between Professional and Amateur Boxing	273
Shuhrat Dilmuradov	
Лингводидактический потенциал интерактивного обучения в развитии речевой компетенции пятиклассников.....	277
Ергашева Эльвира Владимировна	
Теория, метод и профессиональное действие: пути модернизации дисциплины "Методика преподавания родного языка" в педагогическом вузе.....	281
Шоира Баймурадовна Бабаева	
Yozma nutq kompetensiyasini rivojlantirishga yo'naltirilgan kognitiv-grafomotor mashqlar tizimi	285
Rashidova Saida Ravshonbek qizi	
4-sinf o'qish savodxonligi darslarida o'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatini shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari	289
To'xtaxo'jayeva Shaxnoza Muhammadumar qizi	

Ingliz tilini o'qitishda formativ baholash tizimini takomillashtirishning pedagogik asoslari	294
<i>Allayarova Muhabbat Xudayarovna</i>	
Pedagogical Conditions for Establishing an Integrative Approach to Developing Students' Didactic Competence	300
<i>Orazova F. O.</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida empatik liderlikka asoslangan boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish	306
<i>Umarova Moxinur Shukuroxunovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarining pedagogik faoliyatini metodik loyihalashning zamonaviy holati va mavjud muammolari.....	312
<i>Temirova Shahloxon Xoshimjon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida lingvistik tafakkurni rivojlantirishning kognitiv-lingvodidaktik asoslari	317
<i>Abdullayeva Dilovar Bahrullayevna</i>	
"Avesto" ta'limotida ma'naviy-axloqiy qarashlarning pedagogik xususiyatlari	321
<i>Aliyev Islambek Tursinbayevich, Ibragimova Farangiza Oybekjon qizi</i>	
O'quvchilarda milliy tuyg'ularni shakllantirishning ilmiy – pedagogik asoslari	326
<i>Begmatova Nasiba Safarbayevna</i>	
Fizikadan nostandart va olimpiada masalalarini yechish orqali o'quvchilarning muhandislik kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi.....	330
<i>Jo'rayev Farxod Isroilovich</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda divergent-kasbiy fikrlash kompetensiyasini shakllantirishda kreativ yondashuvning didaktik imkoniyatlari.....	338
<i>Xolbo'tayeva Dilfuza Usmon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida vaqtni boshqarish kompetensiyalarini shakllantirishda mustaqil ta'lim topshiriqlarining pedagogik imkoniyatlari.....	346
<i>Norova Nargiza Xalmamat qizi</i>	
Katta yoshdagi ayollarda metabolik salomatlikni yaxshilashga yo'naltirilgan sog'lomlashtiruvchi jismoniy mashg'ulotlar metodikasi	350
<i>Ruziyeva Raxima Bobojonovna</i>	
Technology-Integrated English Writing Instruction: a Tpack-Based Approach to Competence Development.....	357
<i>Omonova Maftuna Shermatovna</i>	
Disleksiyali o'quvchilar bilan individual ishlashning psixologik-pedagogik asoslari	362
<i>Toshpo'latova Go'zal Fayzullo qizi</i>	
Maktab o'quvchilarini jismoniy va ma'naviy-axloqiy tarbiyalashda o'lkashunoslik-turistik faoliyatning integrativ pedagogik modeli (Qashqadaryo viloyati misolida).....	366
<i>Yodgorov Mansurjon Abduraximovich</i>	
Sun'iy intellekt texnologiyalaridan ingliz tili ta'limida foydalanishning ahamiyati	372
<i>Buriyeva Zarnigor Tolibjonovna</i>	
Ko'p qirrali figuralarni o'rgatishda raqamli platformalardan yoki dasturlardan o'rganish metodikasi	376
<i>Uraimova Durdona Baxodirjon qizi</i>	
O'zbekiston va Amerika Qo'shma Shtatlari ta'lim tizimida maktab boshqaruvining innovatsion mexanizmlarini qiyosiy tahlil qilish	381
<i>Jamolov Fazliddin Nuriddin o'g'li</i>	
Sun'iy intellektli o'quv vositalarini yaratuvchi ta'lim muhitlarining qiyosiy tahlili.....	387
<i>Sadikova Dilshoda Aminjon qizi</i>	
Bo'lajak maktabgacha ta'lim pedagoglarida mediatarbiya orqali tanqidiy fikrlashni rivojlantirish metodikasi...	392
<i>Umirzoqova Malika Mamadi qizi</i>	
Kasbiy ta'lim o'quvchilarining liderlik kompetentligini raqamli kollaborativ faoliyatda rivojlantirish bo'yicha xorijiy yondashuvlar.....	397
<i>Sanayeva Sogdiana Ziyadullayevna</i>	

Bo'lajak o'qituvchilarda raqamli ijodkorlikni shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari	403
<i>Sotbarova Dilfuza Ilhom qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ingliz tilida produktiv muloqot ko'nikmalarini akmeologik yondashuv va storytelling texnologiyasi asosida rivojlantirish metodikasini takomillashtirish.....	409
<i>Turdiyeva Feruza Sobirjon qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida individual yondashuvning yetishmasligi va ta'lim sifatiga ta'siri.....	417
<i>Xushnazarova Ma'mura Nodirovna, Mannopova Nilufar Ziyovuddin qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotida pedagogik baholash va psixologik tashxis: farqlanishi va tarbiyachi kasbiy vakolatining chegaralari	422
<i>Зайнутдинова Дилобар Нуритдиновна</i>	
Geometriya o'qitish metodikasini takomillashtirishda turk geometriyasi masalalarini yechish usullaridan foydalanishning ahamiyati.....	429
<i>Imomnazarova Nurjaxon Toktaboyevna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida inklyuziv ta'limni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	436
<i>Otahanova Manzura G'ofurovna</i>	
Predikativlik - umumlingvistik qonuniyat (ingliz, fransuz va o'zbek tillari misolida).....	441
<i>Kurbanova Raxima Abdullayevna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashning ahamiyati	450
<i>Eshmuratova Gauxar Maxsudovna</i>	
Badiiy matnlar asosida talabalarining lingvomadaniy kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	455
<i>Ochilxonov Abduljalolxon Davron o'g'li</i>	
O'qituvchining kasbiy faoliyatida oilaviy omilning ijtimoiy-psixologik ahamiyati.....	461
<i>Turdimatova Elnaza Erkinjon qizi</i>	
Pedagogik amaliyot pedagogik otm talabasi uchun ijtimoiy, kasbiy moslashuv maktabi sifatida	465
<i>Choriyeva Mehribonu Baxtiyor qizi</i>	
Implementing Competency-Based Education (CBE) in English Language Teaching: Principles, Frameworks, and Performance-Based Assessment.....	470
<i>Erkinova Lutfiya Qudratovna</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarda kasbiy-pedagogik madaniyatni rivojlantirish texnologiyasi	474
<i>Giyasova Mushtariy Abdiganiyevna</i>	
Ta'lim samaradorligini ta'minlashda axborot ta'lim resurslari imkoniyatlari.....	477
<i>Qurbonova Nafisa Ilxom qizi, Meyliyeva Shahodat Ulug'bek qizi</i>	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida inklyuziv ta'limni tashkil etishning pedagogik shart-sharoitlari.....	481
<i>Umarova Marg'uba Ulug'bek qizi</i>	
Alaliyali bolalarda nutqkompetensiyasini rivojlantirishning neyrokognitiv multimodal texnologiyalari	484
<i>Usarova Madina Odil qizi</i>	
Raqamli avlodda "4K" kompetensiyalarini rivojlantirishda pedagogik-didaktik imkoniyatlari	489
<i>Haqnazarova Sarvina Kuvat qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida qat'iyatlilik, mas'uliyat, sabr-toqat, mustaqillik va maqsadga intiluvchanlikni tarbiyalash	492
<i>Ma'rufjonova Rohila Lutfulla qizi</i>	
Talabalarda sog'lom turmush tarzi va hayotiy ko'nikmalarni rivojlantirishning didaktik jihatlarini	497
<i>Otanazarova Anora Og'aboy qizi</i>	
Talabalar jismoniy faolligini oshirishda sog'lom turmush tarzi, motivatsiya va kompetensiyaviy yondashuvning integratsiyasi.....	502
<i>Sirojov Otajon Orifjonovich</i>	
Maktabda sport tadbirlarini tashkil qilish va o'tkazish texnologiyasi	507
<i>Urinova Firuza Azimovna</i>	
Katta yoshdagi ingliz tili o'rganuvchilarining kognitiv kompetensiyalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan individual ta'lim trayektoriyalarini loyihalashning nazariy-metodik asoslari	512
<i>Yoqubjanova Diyora Dilshodbek qizi</i>	

Ta'lim platformalaridan foydalanish asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining funksional savodxonligini rivojlantirish imkoniyatlari.....	518
Oynabekova Sojida Akbar qizi	
Shaxsga yo'naltirilgan o'qitish tizimida pedagogik monitoringning tarkibiy tuzilmasi va mazmunini takomillashtirish.....	524
Choriyeva Z. T., Tog'ayeva Shahrizoda	
Maxsus pedagogika fanlarida nazariya va amaliyot uyg'unligini ta'minlash usullari hamda texnologiyalari...	529
Maqsudova Nodira Alijonovna	
Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalarning bog'langan nutqini rivojlantirishda kreativ storytelling texnologiyasidan foydalanish.....	534
Keldiyarova Vazira Botirovna	
Ta'lim tizimida iqtisodiy savodxonlikni rivojlantirishning nazariy-tarixiy evolyutsiyasi va metodologik asoslari.....	540
Sharipova Go'zal Jumanazar qizi	
Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarida kreativlikni rivojlantirish samaradorligi	544
Soliyeva Shoir Abdurashitovna	
Talabalarning psixoemotsional barqarorligini ta'minlovchi hissiyotlarni boshqarish mexanizmlari	552
Musinova Nozira Mirzadjanovna	
Ta'lim tizimini boshqarishda boshqaruv tamoyillarining o'rni va ahamiyati	557
Rajabova Nargiza Ahmadovna	
Alfa avlodida qadriyatlar rivojlanishida sun'iy intellekt vositalaridan foydalanishning ijobiy va salbiy jihatlari	563
Jo'rayeva Difuza Abdug'aniyevna	
Boshlang'ich ta'limda kreativ fikrlashni rivojlantirishning innovatsion pedagogik texnologiyalari	569
Jumayeva Muxlisa Shokir qizi	
Tarkibida azot, oltingugurt va fosfor saqlagan ligandlarda silikagel matritsasiga nokovalent immobillangan 3d-metallar kompleks birikmalari sintezi	575
Xudoyorova Nilufar Qaxramon qizi	

ALFA AVLODIDA QADRIYATLAR RIVOJLANISHIDA SUN'IY INTELLEKT VOSITALARIDAN FOYDALANISHNING IJOBIY VA SALBIY JIHATLARI

Jo'rayeva Dilduza Abdug'aniyevna

Alisher Navoiy nomidagi O'zbek tili va adabiyoti universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada Alfa avlodida qadriyatlar rivojlanishida sun'iy intellekt vositalaridan foydalanishning ijobiy va salbiy jihatlarini ijtimoiy-psixologik nuqtai nazardan tahlil qilingan. Zamonaviy raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi bolalar va o'smirlarning ta'lim olishi, axborotni qabul qilishi, muloqot qilishi va ijtimoiylashuv jarayonlariga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Tadqiqotda sun'iy intellekt vositalaridan maqsadli va oqilona foydalanishning bilimga qiziqish, mustaqil ta'lim olish, ijodkorlik, tanqidiy fikrlash va raqamli savodxonlikni rivojlantirishdagi imkoniyatlari yoritilgan. Shu bilan birga, tayyor axborotga ortiqcha bog'lanish, mustaqil fikrlashning susayishi, real muloqotning kamayishi, shaxsiy ma'lumotlar xavfsizligi va qadriyatlar transformatsiyasi bilan bog'liq ehtimoliy salbiy jihatlar tahlil qilingan. Maqolada oila va ta'lim muassasalarining Alfa avlodida sun'iy intellektidan mas'uliyatli va xavfsiz foydalanish madaniyatini shakllantirishdagi roli asoslangan.

Kalit so'zlar: Alfa avlodi, qadriyatlar, sun'iy intellekt, raqamli texnologiyalar, ijtimoiy-psixologik xususiyatlar, shaxs rivojlanishi, raqamli savodxonlik, tanqidiy fikrlash, ijtimoiylashuv, ta'lim.

Abstract: This article analyzes the positive and negative aspects of using artificial intelligence tools in the development of values among Generation Alpha from a socio-psychological perspective. The rapid development of modern digital technologies has a significant impact on the learning, information processing, communication, and socialization of children and adolescents. The study highlights the potential of purposeful and rational use of artificial intelligence tools in developing interest in knowledge, independent learning, creativity, critical thinking, and digital literacy. At the same time, potential negative aspects associated with excessive dependence on ready-made information, reduced independent thinking, decreased face-to-face communication, personal data security, and the transformation of value orientations are analyzed. The article emphasizes the role of families and educational institutions in developing a culture of responsible and safe use of artificial intelligence among Generation Alpha.

Key words: Generation Alpha, values, artificial intelligence, digital technologies, socio-psychological characteristics, personality development, digital literacy, critical thinking, socialization, education.

Аннотация: В статье с социально-психологической точки зрения анализируются положительные и отрицательные аспекты использования инструментов искусственного интеллекта в развитии ценностей поколения Альфа. Стремительное развитие современных цифровых технологий оказывает существенное влияние на процессы обучения, восприятия информации, коммуникации и социализации детей и подростков. В исследовании раскрываются возможности целенаправленного и рационального использования инструментов искусственного интеллекта в развитии интереса к знаниям, самостоятельного обучения, творческих способностей, критического мышления и цифровой грамотности. Вместе с тем анализируются потенциальные негативные аспекты, связанные с чрезмерной зависимостью от готовой информации, снижением самостоятельности мышления, сокращением непосредственного общения, безопасностью персональных данных и трансформацией ценностных ориентаций. Обосновывается роль семьи и образовательных учреждений в формировании у представителей поколения Альфа культуры ответственного и безопасного использования искусственного интеллекта.

Ключевые слова: поколение Альфа, ценности, искусственный интеллект, цифровые технологии, социально-психологические особенности, развитие личности, цифровая грамотность, критическое мышление, социализация, образование.

KIRISH

Yigirmanchi asr avlodlari haqida ko'p narsa o'rganilgan va ma'lum bo'lgan. Millennials va Z avlodi ularning shaxsiy xususiyatlari, qadriyatlar tizimlari, intilishlari hamda tashkilot va jamiyat darajasidagi madaniy muvofiqligi bilan bog'liq. Ularning vorisi, yigirma birinchi asrning birinchi haqiqiy avlodi, ya'ni Alfa avlodi iste'molchilik va

texnologiyaga asoslangan dunyoda allaqachon o'z izini qo'ygan edi. 2010-yilda va undan keyin tug'ilgan Alfa avlodi hali ham maktab yillarida va allaqachon marketing, texnologiya, sayohat hamda ming yillik ota-onalarining ustuvorliklari bilan bog'liq qarorlarga ta'sir ko'rsatgan. Alfa avlodining turli qirralarini o'rganadigan juda kam tadqiqotlar mavjud va shu maqsadda ushbu maqola yigirma birinchi asr Alfa avlodini ochish, kontekstlash-tirish va tushunishga harakat qiladi.

XXI asrda raqamli texnologiyalarning inson hayotining turli sohalariga jadal kirib kelishi shaxsning ijtimoiylashuvi, bilish jarayonlari va qadriyatlar tizimiga ta'sir ko'rsatuvchi omillar tarkibini sezilarli darajada o'zgartir-moqda. Bugungi kunda bolalarning axborot olish, bilim o'zlashtirish, muloqot qilish va bo'sh vaqtni tashkil etish usullari avvalgi avlodlar tajribasidan farq qilmoqda.

Alfa avlodi tushunchasi raqamli texnologiyalar keng tarqalgan XXI asrda tug'ilib, bolalik davrini raqam-lashtirilgan ijtimoiy muhitda o'tkazayotgan avlodni ifodalash uchun qo'llaniladi. McCrindle tadqiqotlarida mazkur avlod 2010-2024-yillarda tug'ilganlar bilan bog'lanadi^[1]. Shu bilan birga, avlodlarga oid davriy chegaralar barcha tadqiqotchilar tomonidan bir xil qabul qilinmaganini ham inobatga olish zarur.

Alfa avlodining muhim xususiyati shundaki, ular raqamli texnologiyalar bilan keyinchalik tanishgan emas, balki ular mavjud bo'lgan muhitda tug'ilib o'smoqda. Shu bois smartfon, internet, onlayn ta'lim, raqamli o'yinlar, ijtimoiy tarmoqlar va sun'iy intellekt ularning kundalik hayotida oddiy vosita sifatida qabul qilinishi mumkin.

Qadriyatlar shaxsning ijtimoiy xulq-atvori va motivatsion yo'nalishini belgilab beruvchi muhim psixologik omillardan biridir. S. H. Schwartz tomonidan ishlab chiqilgan qadriyatlar nazariyasida qadriyatlar inson xulqini yo'naltiruvchi motivatsion maqsadlar bilan bog'liq tizim sifatida talqin qilinadi^[2].

Qadriyatlar insonning o'zini o'zi anglashining asosiy qismi bo'lib, shaxsiy rivojlanish va ijtimoiy o'zgarish-larga qaratilgan individual harakatlar, munosabat va maqsadlarni boshqaradi. Keyinchalik mazkur nazariya takomillashtirilib, shaxsiy qadriyatlarining o'zaro bog'liqligi va motivatsion xususiyatlari yanada chuqurroq asoslangan^[3].

Qadriyatlarining shakllanishi birgina omil ta'sirida emas, balki oila, ta'lim, tengdoshlar muhiti, madaniyat, ijtimoiy munosabatlar va shaxsiy tajribaning o'zaro ta'siri asosida amalga oshadi. Shu nuqtai nazardan, raqamli muhit ham zamonaviy bolaning ijtimoiylashuvida ta'sir etuvchi omillardan biriga aylanmoqda.

Sun'iy intellektning keng tarqalishi mazkur jarayonga yana bir yangi omilni kiritdi. Generativ sun'iy intellekt vositalari matn, tasvir, ovoz va boshqa turdagi kontentlarni yaratish, ma'lumotlarni qayta ishlash va foydala-nuvchi savollariga javob berish imkonini bermoqda^[4].

UNESCO sun'iy intellektning ta'limda qo'llashda imkoniyatlar bilan bir qatorda axloqiy, ijtimoiy va xavfsizlik masalalarini ham hisobga olish zarurligini ta'kidlaydi^[5].

Shuningdek, generativ sun'iy intellektdan foydalanishda insonga yo'naltirilgan yondashuv, ma'lumotlar maxfiyligi, yoshga moslik va ta'limiy maqsadlarga muvofiqlik kabi masalalar alohida ahamiyat kasb etadi^[6]. Demak, sun'iy intellektning Alfa avlodi qadriyatlariga ta'sirini o'rganish nafaqat texnologik, balki ijtimoiy-psixo-logik va pedagogik nuqtai nazardan ham muhimdir.

Tadqiqotning maqsadi va vazifalari

Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi Alfa avlodida qadriyatlar rivojlanishida sun'iy intellekt vositalaridan foydalanishning ijobiy va salbiy jihatlarini ijtimoiy-psixologik nuqtai nazardan tahlil qilishdan iborat.

Ushbu maqsaddan kelib chiqib, quyidagi vazifalar belgilandi:

- Alfa avlodining asosiy ijtimoiy-psixologik xususiyatlarini tahlil qilish;
- qadriyatlar tushunchasining psixologik mazmunini yoritish;
- raqamli muhitning shaxs ijtimoiylashuvidagi o'rnini aniqlash;
- sun'iy intellekt vositalarining ta'limdagi imkoniyatlarini tahlil qilish;
- sun'iy intellektdan foydalanishning ijobiy va salbiy jihatlarini ochib berish;
- oila va ta'lim muassasalarining mazkur jarayondagi rolini asoslash;
- sun'iy intellektdan mas'uliyatli foydalanish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Alfa avlodining shakllanishi va rivojlanishi masalasi zamonaviy pedagogika, psixologiya hamda raqamli ta'lim tadqiqotlarida tobora muhim yo'nalishga aylanib bormoqda. Mazkur avlodning asosiy xususiyati raqamli texnologiyalar, internet, mobil qurilmalar va sun'iy intellekt vositalari keng tarqalgan muhitda voyaga yetayot-ganidadir. McCrindle tadqiqotlarida Alfa avlodi 2010–2024-yillarda tug'ilgan avlod sifatida tavsiflanib, ularning kundalik faoliyati, ta'lim olishi va ijtimoiy munosabatlari raqamli muhit bilan chambarchas bog'liqligi ta'kidla-

nadi ^[1]. Shu bilan birga, avlodlar chegarasi barcha tadqiqotchilar tomonidan bir xil belgilanishi shart emasligi sababli, Alfa avlodini yagona va qat'iy psixologik portret sifatida baholash ehtiyotkorlikni talab qiladi.

Qadriyatlarning shaxs rivojlanishidagi o'rni S. H. Schwartzning bazaviy qadriyatlar nazariyasida keng yoritilgan. Ushbu nazariyaga ko'ra, qadriyatlar inson xulq-atvorini yo'naltiruvchi va uning hayotiy tanlovlariga ta'sir qiluvchi motivatsion maqsadlar tizimidir ^[2]. Keyingi tadqiqotlarda mazkur nazariya rivojlantirilib, qadriyatlarning o'zaro bog'liqligi, ularning motivatsion mazmuni va shaxsiy xulq bilan aloqasi yanada batafsil asoslangan ^[3]. Bu yondashuv Alfa avlodida bilimga intilish, mustaqillik, ijodkorlik, yangilikka ochiqlik, mas'uliyat va ijtimoiy hamkorlik kabi qadriyatlarning shakllanishini tahlil qilish uchun muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Qadriyatlarning shakllanishida ijtimoiy muhitning roli ham alohida ahamiyatga ega. A. Banduraning ijtimoiy o'rganish nazariyasida inson xulq-atvori kuzatish, taqlid qilish va ijtimoiy tajribani o'zlashtirish orqali shakllanishi qayd etiladi ^[7]. Ushbu nazariy nuqtai nazardan qaralganda, zamonaviy bolalar nafaqat oila a'zolari, o'qituvchilar va tengdoshlar, balki raqamli muhitdagi turli kontentlar va virtual subyektlarning ta'sirini ham qabul qilishi mumkin. Shu sababli sun'iy intellekt vositalarining Alfa avlodi qadriyatlariga ta'sirini ijtimoiy o'rganish mexanizmlari bilan bog'liq holda o'rganish maqsadga muvofiq.

Sun'iy intellektning ta'lim sohasidagi imkoniyatlari UNESCO tomonidan ishlab chiqilgan konseptual va metodik hujjatlarda ham keng yoritilgan. Ushbu manbalarda sun'iy intellektidan foydalanish ta'limni individuallashtirish, ta'lim resurslaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish va o'quvchining mustaqil bilim olish faoliyatini qo'llab-quvvatlash vositasi sifatida qaraladi ^[5]. Shu bilan birga, sun'iy intellekt texnologiyalarini ta'limga joriy etishda ta'lim sifati, inklyuzivlik, tenglik, axloqiy mas'uliyat va inson manfaatlarini ustuvor bo'lishi zarurligi ta'kidlanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolani tayyorlashda ilmiy adabiyotlarni nazariy tahlil qilish, qiyosiy tahlil, tizimlashtirish, umumlashtirish va psixologik-pedagogik yondashuvlarni tahlil qilish metodlaridan foydalanildi. Qadriyatlarni o'rganishda Schwartzning bazaviy qadriyatlar nazariyasi muhim nazariy asos sifatida qaraldi ^[2; 3]. Ushbu yondashuv qadriyatlarni shaxsning motivatsion yo'nalishlari bilan bog'liq holda tahlil qilish imkonini beradi.

Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellektning ta'limdagi o'rnini tahlil qilishda UNESCO tomonidan ishlab chiqilgan metodik va konseptual yondashuvlarga tayanildi ^[5; 6]. Mazkur yondashuvlarda sun'iy intellektidan foydalanishda ta'lim sifati, tenglik, inklyuzivlik, axloqiylik va inson manfaatlarini ta'minlash masalalariga e'tibor qaratiladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Qadriyatlarning shaxs rivojlanishidagi o'rni

Qadriyatlar shaxsning hayotiy maqsadlari, qarorlari va xulq-atvorini yo'naltiruvchi ichki mezonlardan biri hisoblanadi. Inson nimani muhim deb bilishiga qarab, uning ijtimoiy munosabatlari va hayotiy tanlovlari shakllanadi. Schwartz nazariyasida qadriyatlar insonning asosiy motivatsion ehtiyojlari bilan bog'liq ekani ta'kidlanadi ^[2]. Mazkur yondashuvda qadriyatlar bir-biridan alohida mavjud bo'lgan tushunchalar emas, balki o'zaro bog'langan tizim sifatida qaraladi ^[3]. Bolalik va o'smirlilik davri qadriyatlarning shakllanishida muhim bosqich hisoblanadi. Ushbu davrda bola atrofidagi insonlarni kuzatish, ularning munosabatlarini o'zlashtirish, ijtimoiy me'yorlarni qabul qilish va shaxsiy tajriba orqali muayyan qadriyatlar tizimini shakllantiradi.

A. Banduraning ijtimoiy o'rganish nazariyasi nuqtai nazaridan inson xulq-atvorining shakllanishida kuza-tish, taqlid va ijtimoiy muhit muhim ahamiyat kasb etadi ^[7]. Bu yondashuv raqamli muhitdagi modellarning ham bolalarga ta'sirini o'rganish zarurligini ko'rsatadi. Shu nuqtai nazardan, bugungi bola faqat oila a'zolari, o'qituvchilar va tengdoshlaridan emas, balki raqamli muhitdagi kontent va virtual subyektlardan ham muayyan xulq modellarini qabul qilishi mumkin.

Alfa avlodining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari

Alfa avlodi raqamli texnologiyalar bilan uzviy bog'liq muhitda shakllanayotgan avloddir. McCrindlening avlodlar tasnifiga ko'ra, Generation Alpha 2010-2024-yillarda tug'ilganlardan tashkil topadi ^[1]. Ushbu avlodning raqamli muhit bilan erta tanishishi axborotni qabul qilish usullariga ham ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ular vizual, interaktiv va tezkor axborot shakllariga ko'proq duch keladi. Biroq raqamli texnologiyalardan foydalanishning o'zi Alfa avlodining barcha psixologik xususiyatlarini belgilab bermaydi. Bunda oilaviy muhit, ta'lim sifati, ijtimoiy-iqtisodiy sharoit, madaniy muhit va shaxsiy xususiyatlar ham muhim ahamiyatga ega. Shuning uchun "Alfa avlodi" tushunchasini yagona psixologik portret sifatida qabul qilish ilmiy jihatdan ehtiyotkorlikni talab etadi.

Sun'iy intellektning ta'limdagi o'rni

Sun'iy intellekt texnologiyalari ta'lim jarayonida ma'lumot izlash, ta'limiy materiallarni tayyorlash, o'quv jarayonini individuallashtirish va o'quvchining bilim olish imkoniyatlarini kengaytirishda qo'llanilishi mumkin ^[5].

UNESCOning ta'lim va sun'iy intellekt bo'yicha tavsiyalarida AI texnologiyalaridan foydalanishning asosiy maqsadi ta'lim oluvchining imkoniyatlarini rivojlantirish va ta'lim sifatini oshirish bo'lishi kerakligi ta'kidlangan ^[5].

Generativ AI bo'yicha UNESCO qo'llanmasida esa texnologiyadan foydalanishda insonga yo'naltirilgan yondashuv, xavfsizlik, ma'lumotlar maxfiyligi va yoshga moslik masalalariga alohida urg'u beriladi ^[6]. Bunday yondashuv Alfa avlodi bilan ishlashda ayniqsa muhim. Chunki bola texnologiyaning imkoniyatlarini tez qabul qilishi mumkin, ammo axborotning ishonchligini baholash yoki shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish kabi murakkab masalalarda kattalarning yo'l-yo'rig'iga ehtiyoj sezadi.

Sun'iy intellektidan foydalanishning ijobiy jihatlari

Sun'iy intellektidan maqsadli foydalanish Alfa avlodining ta'limiy va shaxsiy rivojlanishi uchun bir qator imkoniyatlarni yaratadi.

Birinchidan, bilim olish imkoniyatlari kengayadi. O'quvchi tushunmagan mavzusini qayta tushuntirishni so'rashi, qo'shimcha misollar olishi va turli nuqtai nazarlarni taqqoslashi mumkin.

Ikkinchidan, mustaqil ta'lim olish imkoniyati ortadi. UNESCO ham AI vositalarining ta'limda individual ehtiyojlarga moslashtirilgan ta'limni qo'llab-quvvatlash imkoniyatlarini qayd etadi ^[5].

Uchinchidan, sun'iy intellekt ijodkorlikni rag'batlantirishi mumkin. O'quvchi matn, tasvir yoki loyiha g'oyalari ishlab chiqish jarayonida texnologiyadan yordamchi vosita sifatida foydalanishi mumkin.

To'rtinchidan, axborot bilan ishlash ko'nikmalari rivojlanishi mumkin. Bolada savolni aniq shakllantirish, turli ma'lumotlarni taqqoslash va xulosa chiqarish ehtiyoji paydo bo'ladi.

Beshinchidan, raqamli savodxonlik rivojlanadi. Zamonaviy mehnat bozorida raqamli kompetensiyalar tobora muhimlashib borayotgani sababli bu ko'nikmalarning erta shakllanishi kelajak ta'limi uchun ahamiyatlidir.

Oltinchidan, sun'iy intellektidan to'g'ri foydalanish yangi bilimlarga qiziqishni oshirishi mumkin.

Sun'iy intellekt va qadriyatlarning ijobiy rivojlanishi

Sun'iy intellektidan oqilona foydalanish ayrim ijobiy qadriyatlarni rivojlantirish uchun qo'shimcha imkoniyat yaratadi. Jumladan, bilimga intilish, o'zini rivojlantirish, ijodkorlik, mustaqillik va yangilikka ochiqlik kabi qadriyatlar raqamli ta'lim vositalari orqali qo'llab-quvvatlanishi mumkin. Biroq texnologiya qadriyatni avtomatik ravishda shakllantirmaydi.

Qadriyatning rivojlanishi texnologiyadan qanday maqsadda foydalanish, oilaviy tarbiya va ta'lim jarayoni bilan bog'liq. Agar sun'iy intellekt o'quvchiga mustaqil fikrlash uchun yordam bersa, uning ijobiy ta'siri yuqori bo'lishi mumkin. Agar u o'quvchining o'rniga barcha vazifani bajarsa, aksincha, mustaqillik va mas'uliyat qadriyatlariga salbiy ta'sir ko'rsatishi ehtimoli ortadi.

Sun'iy intellektidan foydalanishning salbiy jihatlari

Sun'iy intellekt vositalaridan nazoratsiz va maqsadsiz foydalanish muayyan ijtimoiy-psixologik xavflarni keltirib chiqarishi mumkin.

Eng avvalo, tayyor javoblarga ortiqcha bog'lanish xavfi mavjud. O'quvchi har bir vazifani mustaqil bajarish o'rniga uni sun'iy intellektga topshirishga odatlansa, muammoni tahlil qilish va yechim izlash faolligi kamayishi mumkin.

Ikkinchi xavf - tanqidiy fikrlashning susayishi. AI tizimlari bergan ma'lumotlar har doim ham mutlaqo to'g'ri bo'lmashligi mumkin. Shu sababli ma'lumotlarni tekshirish va bir nechta ishonchli manbalar bilan solishtirish zarur ^[6].

Uchinch xavf - shaxslararo real muloqotning qisqarishi. Insonda empatiya, hamkorlik, kelishuv va nizolarni hal qilish kabi ko'nikmalar bevosita ijtimoiy munosabatlar jarayonida shakllanadi.

To'rtinchi xavf - shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish masalasidir. UNESCO generativ AI dan foydalanishda ma'lumotlar maxfiyligi va inson huquqlarini himoya qilish zarurligini ta'kidlaydi ^[6].

Beshinchi xavf - axborot muhitining haddan tashqari kengayishi. Bolalar turli mazmundagi kontentlarni qabul qilishi natijasida ularning qadriyatlariga turli ijtimoiy va madaniy ta'sirlar kirib kelishi mumkin.

Tanqidiy fikrlash va axborotni baholash

Alfa avlodi uchun tanqidiy fikrlashning rivojlanishi sun'iy intellektdan foydalanish madaniyatining asosiy shartlaridan biri hisoblanadi. Bola sun'iy intellekt bergan javobni tayyor haqiqat sifatida qabul qilmasligi, balki uni tahlil qilishi va tekshirishi zarur. Bu jarayonda o'qituvchi va ota-onalar "Bu ma'lumot qayerdan olingan?", "Boshqa manbalarda ham shu fikr bormi?", "Bu javobga qanday dalillar mavjud?" kabi savollar orqali bolani mustaqil tahlilga yo'naltirishi mumkin. Bunday yondashuv sun'iy intellektdan foydalanishni passiv axborot iste'molidan faol bilish jarayoniga aylantiradi.

Milliy qadriyatlar va raqamli muhit

Alfa avlodida qadriyatlar rivojlanishini o'rganishda milliy qadriyatlar masalasi alohida ahamiyatga ega. Oilaga hurmat, kattalarni e'zozlash, mehr-oqibat, halollik, mehnatsevarlik, bilimga intilish, Vatanga muhabbat va jamoaviy hamkorlik kabi qadriyatlar shaxsning ijtimoiy pozitsiyasini belgilashda muhim o'rin tutadi. Raqamli muhit bolaga turli madaniy muhitlarga oid axborotlarni qabul qilish imkonini beradi. Bu, bir tomondan, dunyo-qarashni kengaytirsa, ikkinchi tomondan, turli qadriyatlarning aralashishiga olib kelishi mumkin. Shuning uchun bolalarga raqamli muhitda turli madaniy axborotlarni qabul qilish bilan birga o'z milliy-madaniy identifikatsiyasini anglash va saqlash ko'nikmasini ham shakllantirish zarur.

Oilaning roli

Alfa avlodida sun'iy intellektdan foydalanish madaniyatini shakllantirishda oilaning roli katta. Ota-onalar texnologiyadan foydalanishni mutlaqo taqiqlashdan ko'ra, uning mazmuni va maqsadini tushunishga harakat qilishi maqsadga muvofiq.

Oilada bola bilan raqamli texnologiyalar haqida ochiq muloqot qilish, internetdagi xavflar va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish qoidalarini tushuntirish zarur.

Shuningdek, real oilaviy muloqot, birgalikda kitob o'qish, sport, sayr va ijodiy faoliyatlarning saqlanishi muhimdir. Bolaning texnologiyadan foydalanish madaniyati ko'p jihatdan kattalarning shaxsiy namunasi orqali ham shakllanadi.

Ta'lim muassasasining roli

Maktab va ta'lim muassasalari sun'iy intellektdan foydalanish madaniyatini shakllantirishda muhim institutlardan biri hisoblanadi. UNESCO ta'lim tizimida Aldan foydalanish masalasida nafaqat texnologiyadan foydalanish, balki uning imkoniyatlari, cheklovlari va ijtimoiy oqibatlarini anglash zarurligini ta'kidlaydi^[5]. Shu sababli ta'lim muassasalarida o'quvchilarga sun'iy intellektning texnik imkoniyatlarinigina emas, balki axloqiy va ijtimoiy jihatlarini ham tushuntirish zarur. O'qituvchi o'quvchidan sun'iy intellektdan olingan ma'lumotni qayta ishlash, manbalar bilan solishtirish va o'z mustaqil xulosasini berishni talab qilishi mumkin.

Bunday yondashuv akademik halollik, mas'uliyat va mustaqil fikrlash qadriyatlarini qo'llab-quvvatlaydi.

Sun'iy intellekt va akademik halollik

Generativ sun'iy intellektning ta'limga kirib kelishi akademik halollik masalasini yanada dolzarblashtirmoqda. O'quvchi yoki talaba o'z vazifasini to'liq sun'iy intellektga bajartirib, uni o'zining mustaqil ishi sifatida taqdim etsa, ta'limning asosiy maqsadi - bilim va kompetensiyalarni shakllantirish jarayoni buzilishi mumkin.

Shuning uchun ta'lim muassasalarida Aldan foydalanishning maqbul va nomaqbul shakllarini aniq belgilash zarur. Sun'iy intellektdan g'oya olish, ma'lumotni tushuntirish, matnni tahrirlash yoki qo'shimcha misollar olish kabi maqsadlarda foydalanish bilan uning o'rniga mustaqil vazifani bajartirishni farqlash lozim.

Ijtimoiy-psixologik xavflarni kamaytirish

Alfa avlodida sun'iy intellektdan foydalanishning salbiy oqibatlarini kamaytirish kompleks yondashuvni talab etadi.

Birinchidan, bolalarda raqamli savodxonlik bilan bir qatorda axborot savodxonligini rivojlantirish zarur.

Ikkinchidan, tanqidiy fikrlashni shakllantirishga qaratilgan ta'limiy mashg'ulotlarni ko'paytirish lozim.

Uchinchidan, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish va raqamli xavfsizlik qoidalarini o'rgatish kerak.

To'rtinchidan, real ijtimoiy faoliyatni saqlash zarur. Sport, san'at, kitobxonlik, jamoaviy o'yinlar va tengdoshlar bilan bevosita muloqot bolaning ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantiradi.

Beshinchidan, ota-ona va o'qituvchilar o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish maqsadga muvofiq.

Tahlillar sun'iy intellektning Alfa avlodi qadriyatlariga ta'siri bir yoqlama emasligini ko'rsatadi. Texnologiyadan oqilona foydalanish bilimga intilish, ijodkorlik, mustaqil ta'lim va raqamli savodxonlik kabi ijobiy sifatlarni qo'llab-quvvatlashi mumkin.

Biroq texnologiyadan ortiqcha foydalanish tayyor axborotga bog'lanish, mustaqil fikrlashning susayishi, real muloqotning kamayishi va axborot xavfsizligi bilan bog'liq muammolarni keltirib chiqarishi mumkin. UNESCO ham AI ta'limida imkoniyatlar bilan bir qatorda xavflarni baholash va insonga yo'naltirilgan yondashuvni ta'minlash zarurligini ta'kidlaydi ^[5, 6]. Demak, sun'iy intellektning ta'siri ko'p jihatdan texnologiyaning o'ziga emas, balki undan foydalanish maqsadi, foydalanuvchining raqamli kompetensiyasi, oilaviy nazorat va ta'limiy muhitga bog'liq.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Alfa avlodida qadriyatlar rivojlanishi zamonaviy raqamli muhit bilan chambarchas bog'liq jarayon sifatida namoyon bo'lmoqda. Tadqiqot tahlili asosida quyidagi xulosalarga kelish mumkin.

Birinchidan, sun'iy intellekt Alfa avlodining ta'limiy va axborot muhitida tobora muhim vositaga aylanmoqda.

Ikkinchidan, sun'iy intellektidan oqilona foydalanish bilimga qiziqish, ijodkorlik, mustaqil ta'lim, axborot bilan ishlash va raqamli savodxonlikni rivojlantirishi mumkin.

Uchinchidan, texnologiyadan nazoratsiz foydalanish tayyor javoblarga bog'lanish, mustaqil fikrlashning susayishi, real muloqotning kamayishi va shaxsiy ma'lumotlar xavfsizligi bilan bog'liq xavflarni kuchaytirishi mumkin.

To'rtinchidan, sun'iy intellekt qadriyatlarga to'g'ridan-to'g'ri emas, balki ta'lim, axborot iste'moli, muloqot va ijtimoiylashuv jarayonlari orqali ta'sir ko'rsatadi.

Beshinchidan, Alfa avlodining qadriyatlarini shakllantirishda oila va ta'lim muassasasi asosiy ijtimoiy institutlar bo'lib qoladi. Shu bois sun'iy intellektni bolaning mustaqil fikrlashini almashtiruvchi vosita sifatida emas, balki uning intellektual va ijodiy imkoniyatlarini qo'llab-quvvatlovchi vosita sifatida qo'llash maqsadga muvofiq.

Eng muhimi - Alfa avlodini sun'iy intellektidan ajratib qo'yish emas, balki uni texnologiyadan ongli, mas'uliyatli, tanqidiy va insonparvarlik qadriyatlariga muvofiq foydalanishga o'rgatishdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. McCrindle M. Generation Alpha: Understanding Our Future Generation. - Sydney: McCrindle Research, 2020.
2. Schwartz S. H. An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values // Online Readings in Psychology and Culture. - 2012. - Vol. 2. - No. 1.
3. Schwartz S. H., Cieciuch J., Vecchione M., Davidov E., Fischer R., Beierlein C., Ramos A., Verkasalo M., Lönnqvist J.-E., Demirutku K., Dirilen-Gumus O., Konty M. Refining the Theory of Basic Individual Values // Journal of Personality and Social Psychology. - 2012. - Vol. 103. - No. 4. - P. 663-688.
4. Russell S., Norvig P. Artificial Intelligence: A Modern Approach. - 4th ed. - Pearson, 2021.
5. Miao F., Holmes W., Huang R., Zhang H. AI and Education: Guidance for Policy-makers. - Paris: UNESCO, 2021.
6. Miao F., Holmes W. Guidance for Generative AI in Education and Research. - Paris: UNESCO, 2023. - 44 p. - DOI: 10.54675/EWZM9535.
7. Bandura A. Social Learning Theory. - Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1977.
8. Vygotsky L. S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. - Cambridge: Harvard University Press, 1978.
9. Erikson E. H. Identity: Youth and Crisis. - New York: W. W. Norton & Company, 1968.
10. Turkle S. Reclaiming Conversation: The Power of Talk in a Digital Age. - New York: Penguin Press, 2015.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №10(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.